Scientific Journal
The History of Islamic Culture And Civilization
Vol. 15, Winter 2025, No. 57

The Quranic Origin of Ayatollah Khamenei's decisiveness in Predicting Major Civilizational Developments

Sayyed Saeed Miri [1]

1. Associate Professor, Department of Islamic Studies,
Khatam Al-Anbiya University of Technology, Behbahan, Khozestan, Iran.
miri@bkatu.ac.ir

Abstract Info	Abstract
Article Type: Research Article	The subject of this research is the Quranic origin of Ayatollah Khamenei's decisiveness in predicting major civilizational developments. The aim is to understand, infer, and extract the origin, source, and origin of the decisiveness of the leadership of the Islamic Revolution in predicting and analyzing some of the world's unusual political and social issues on the path to creating a new Islamic civilization. The research method was based on the description and analysis of data and evidence related to the subject from library sources and reliable field reports, and finally, extracting scientific and logical conclusions. One of the main results of the research is that the secret of the decisive and successful analyses and predictions of the Leader of the Islamic Revolution is his reliance on the revelational geometry of the Holy Quran based on the two laws of "the flow of divine traditions in the Quran" and "complete trust in the promises and threat of God Almighty in the Holy Quran." This system of prediction and foresight has at least four characteristics: intelligence, systematic, assurance, and the ability to teach and learn.
Received: 2024.06.01 **Accepted:** 2024.11.24	
Keywords	Holy Quran, Ayatollah Khamenei, decisiveness, leadership, origin of predictions.
Cite this article:	Miri, Sayyed Saeed (2025). The Quranic Origin of Ayatollah Khamenei's decisiveness in Predicting Major Civilizational Developments. *The History of Islamic Culture And Civilization*. 15 (4). 71-92. DOI: 10.22034/15.57.69
DOI:	https://doi.org/10.22034/15.57.69
Publisher:	Islamic Maaref University, Qom, Iran.

مجلة علمية
تاريخ الثقافة والحضارة الإسلامية
جامعة المعارف الإسلامية
السنة ١٥ / شتاء عام ١٤٤٦ / العدد ٥٧

منشأ معرفه القرآن القاطع لآية الله الخامنئی فی تكهن التطورات الحضارية الكبرى

سيد سعيد ميري [١]

١. استاذ مرادف فرع المعارف الاسلامية جامعة خاتم الانبياء ﷺ الصناعية، بهبهان، خوزستان، ايران.
miri@bkatu.ac.ir

معلومات المادة	ملخّص البحث
نوع المقال: بحث **تاريخ الاستلام:** ١٤٤٥/١١/٢٣ **تاريخ القبول:** ١٤٤٦/٠٥/٢٢	موضوع هذا البحث هو منشأ معرفه القرآن القاطع لاية الله الخامنئي في تنبأ التطورات الحضارية الكبيرة. الهدف، الادراك، الاستنباط، و استخراج المنشا، المصدر و منشا قائد الثورة الاسلامية القاطع في توقع و تحليل غير المعمول لبعض القضايا السياسيه و الاجتماعية العالمية في مسار الحركه صوب ايجاد حضارة اسلامية حديثة. اسلوب ألبحث مبني علي وصف و تحليل المعطيات و الشواهد المتعلقة بالموضوع من المصادر المكتبية و التقارير الميدانية الموثقة و في النهاية استخراج النتائج العلمية و المنطقية. من نتائج البحث الاصلية هو ان سر التحاليل و التوقعات القاطعه و الناجحه لقائد الثورة الاسلامية هو اعتماده علي هندسه القرآن الكريم الناجمه عن الوحي علي اساس قانوني «مسار السنن الالهية في القرآن» و «الاعتماد الكامل علي الوعود و الوعيد لله المتعال في القرآن الكريم».هذا النظام المتسم بالتوقعات و النظر الي المستقبل لااقل يحظي باربعة خصائص الذكاء، العمل باسلوبية، الاطمئنان و ذات قابليه للتعليم و التعلم.
الألفاظ المفتاحية	القرآن الكريم، آية الله الخامنئي، القطعية، القيادة، منشأ التوقعات.
الاقتباس:	ميري، سيد سعيد (١٤٤٦). منشأ معرفه القرآن القاطع لآية الله الخامنئي في تكهن التطورات الحضارية الكبري. *مجلة تاريخ الثقافة والحضارة الأسلامية*. ١٥ (٤). ٩٢ ـ ٧١. DOI: 10.22034/15.57.69
رمز DOI:	https://doi.org/10.22034/15.57.69
الناشر:	جامعة المعارف الإسلامية، قم، ايران.

نشریه علمی
تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی
سال ۱۵، زمستان ۱۴۰۳، شماره ۵۷

خاستگاه قرآن‌شناختی قاطعیت آیت‌الله خامنه‌ای در پیش‌بینی تحولات کلان تمدنی

سید سعید میری [۱]
۱. دانشیار گروه معارف اسلامی دانشگاه صنعتی خاتم الانبیاءﷺ، بهبهان، خوزستان، ایران.
miri@bkatu.ac.ir

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: پژوهشی
(۹۲ ـ ۷۱)

تاریخ دریافت:
۱۴۰۳/۰۳/۱۲
تاریخ پذیرش:
۱۴۰۳/۰۹/۰۴

چکیده

موضوع این جستارخاستگاه قرآن‌شناختی قاطعیت آیت‌الله خامنه‌ای در پیش‌بینی تحولات کلان تمدنی می‌باشد. هدف، درک، استنباط و استخراج منشاء، منبع و خاستگاه قاطعیت رهبری انقلاب اسلامی در پیش‌بینی و تحلیل غیر معمول برخی مسائل سیاسی و اجتماعی جهان در مسیر حرکت به سوی آفرینش تمدن نوین اسلامی است. روش پژوهش مبتنی بر توصیف و تحلیل داده‌ها و شواهد مرتبط با موضوع از منابع کتابخانه‌ای و گزارشات موثق میدانی و نهایتاً استخراج نتایج علمی و منطقی بوده است. از نتایج اصلی پژوهش اینکه راز تحلیل‌ها و پیش‌بینی‌های قاطعانه و موفق رهبر انقلاب اسلامی تکیه ایشان بر هندسه وحیانی قرآن کریم بر مبنای دو قانون «جریان سنت‌های الهی در قرآن» و «اعتماد تام به وعده‌ها و وعیدهای خداوند متعال در قرآن کریم» می‌باشد. این نظام پیش‌بینی و آینده‌پایی دستِ‌کم دارای چهار خصیصه هوشمندی، رَوِشمندی، اطمینان‌بخشی و قابلیت تعلیم و تعلّم می‌باشد.

واژگان کلیدی: قرآن کریم، آیت‌الله خامنه‌ای، قاطعیت، رهبری، منشاء پیش‌بینی‌ها.

استناد: میری، سید سعید (۱۴۰۳). خاستگاه قرآن‌شناختی قاطعیت آیت‌الله خامنه‌ای در پیش‌بینی تحولات کلان تمدنی. *تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی*. ۱۵ (۴). ۹۲ ـ ۷۱. DOI: 10.22034/15.57.69

کد DOI: https://doi.org/10.22034/15.57.69

ناشر: دانشگاه معارف اسلامی، قم، ایران.

طرح مسئله

مدیریت آینده، یکی از راهبردهای اساسی برای اداره جوامع و مهندسی تمدن‌های بشری محسوب می‌شود. آینده‌پژوهی به دنبال کشف و تحلیل وقایع ممکن، محتمل و مطلوب است. بررسی آیات قرآن مجید و روایات اهل بیت علیهم‌السلام نشان می‌دهد که در اسلام، نگاه به آینده، از اصالت و عمق ویژه‌ای برخوردار است. با اندیشه و تأمل در آیات مربوط به آینده، درمی‌یابیم که آیات و روایات به صورت مکرر، انسان‌ها را به تفکر، برنامه‌ریزی و تدبیر برای آینده‌ای سعادتمند فرامی‌خوانند. قرآن چشم‌اندازی خیره‌کننده از آینده ارائه می‌دهد: «إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِلْمُتَوَسِّمِينَ»[۱] که در آن، هم [انذار] هشدار و هم بشارت دیده می‌شود. در حقیقت، می‌توان گفت که با توجه به ویژگی‌هایی که در آیات و روایات برای «متوسمین» ذکر شده، این گروه در حقیقت، همان آینده‌پژوهان [هوشیار] هستند.[۲]

در روایات نیز بر ضرورت و فواید آینده‌پایی تأکید شده است؛ از جمله گفته شده: «مؤمنان، کسانی هستند که آینده خویش را می‌شناسند»؛[۳] «عاقل‌ترین مردم کسی است که بیشتر در عاقبت کارهایش بیندیشد»؛[۴] «هر کس روزها و روزگاران را بشناسد، از آمادگی و ذخیره‌سازی غافل نمی‌شود».[۵]

از سوی دیگر پیچیدگی تحولات سیاسی و اجتماعی باعث می‌شود تا عملاً آینده‌نگری دقیق در این عرصه‌ها مشکل و چه‌بسا دست نایافتنی باشد. به طور طبیعی هر اندازه متغیرها و مؤلّفه‌های جریانات سیاسی و اجتماعی بیشتر باشد، تحلیل و استنتاج در این ساحت‌ها نیز مشکل‌تر خواهد بود.

در همین راستا جمهوری اسلامی ایران با توجه به ماهیت سیاسی و ایدئولوژیک خود به عنوان یک نظام حکمرانی دینی در میان اندیشه‌های سیاسی دنیا و نیز با عنایت به جایگاه منطقه‌ای خود از حیث چالش‌های مذهبی، دینی و نیز موقعیت‌های خاص جغرافیایی خود دارای شرایط ویژه و پیچیده‌ای است، به گونه‌ای که عملاً تحلیل شرایط حال و آینده آن کار آسانی نیست؛ به خصوص در عرصه آینده‌نگری و آینده پژوهی، پیوسته راهی سخت فراروی محققین و نظریه‌پردازان این عرصه وجود داشته است.

از سوی دیگر در رأس نظام سیاسی و اجتماعی این کشور تاریخ‌مند، شخصیتی قرار دارد[۶] که معمولاً تحلیل‌ها و آینده‌نگری‌های ایشان در خصوص مسائل سیاسی و اجتماعی به شکل بارزی به وقوع

---

۱. حجر / ۷۵.
۲. واعظی و دیگران، ***جایگاه آینده‌پژوهی در آیات و روایات***، ص ۷۱.
۳. ***نهج‌البلاغه***، خطبه ۱۵۳.
۴. تمیمی آمدی، ***غرر الحکم و درر الکلم***، ج ۲، ص ۴۸۴.
۵. همان، ص ۱۱۵.
۶. آیت‌الله سید علی خامنه‌ای.

می‌پیوندد. پیش‌بینی‌هایی که به لحاظ کمّی و کیفی در سپهر سیاسی اجتماعی کشور، منطقه و جهان مهم و در جای خود برای ناظران، تحلیلگران و مفسران تحولات مزبور دارای اهمیت ویژه و چه‌بسا شگفتی است.[۱]

آنچه اهمیت آینده‌نگری‌های ایشان را از دیگران متمایز می‌کند، میزان استحکام، و قطعیتی است که معمولاً در بیانات ایشان دیده می‌شود. به‌ویژه آنکه برخی پیش‌بینی‌های ایشان تاکنون به درستی تحقق یافته است. با این وجود برخی از آنها با وجود آشکار شدن نشانه‌های تحقق آنها، هنوز در مقام تحلیل‌های ظاهری و روزمره سیاسی، اجتماعی و فرهنگی به مرحله ظهور و بروز قطعی نرسیده است و باید در خصوص آنها منتظر قضاوت زمانه نشست.

تحقق برخی پیش‌بینی‌های مهم رهبر انقلاب اسلامی[۲] و احتمال وقوع برخی دیگر از پیش‌بینی‌های ایشان که طلیعه وقوعشان امروزه نمایان شده یا هنوز به مرحله‌ای نرسیده که بتوان نام تحقق بر آن نهاد، چشم‌انداز نوینی را در برخی راهبردها و تحولات ملی، منطقه‌ای و جهانی گشوده است؛ از جمله این پیش‌بینی‌ها در شعاع ملی می‌توان به پیش‌بینی استقامت ملت ایران در مقابل توطئه‌های متعدد داخلی و خارجی از گذشته تاکنون، حضور قدرتمند و پررنگ ملت در ایام الله مختلف با وجود فشارهای سنگین و سهمگین سیاسی و اقتصادی، پیشرفت‌های شگرف تکنولوژیک و فناورانه کشور در تنگنای بی‌سابقه‌ترین تحریم‌های بین‌المللی، در پهنه منطقه‌ای و بین‌المللی، قدرت گرفتن جریان مقاومت و به‌ویژه پیروزی فلسطین و نابودی قطعی اسرائیل[۳] اشاره کرد.

حال پرسشی که اینجا مطرح می‌شود این است که به راستی منشأ و خاستگاه این تحلیل‌ها و پیش‌بینی‌های قاطع کجاست؟!

آیا این‌گونه تحلیل‌ها و آینده‌نگری‌ها مبتنی بر استعداد فردی و توانایی‌های شخصیتی ایشان می‌باشد؟

---

۱. خبرگزاری رویترز به نقل از «کاندولیزا رایس» وزیر اسبق خارجه آمریکا نوشته: «رهبر ایران می‌تواند نقشه‌هایی را که بهترین ذهن‌ها با صرف بیشترین بودجه‌ها در زمانی بسیار طولانی کشیده و مجریانی ماهر اجرای آن را به عهده گرفته‌اند، با یک سخنرانی یک‌ساعته خنثی کند» (خبرگزاری فارس، مورخه ۱۳۹۰/۱۱/۲۶)؛ و نیز: .Secor, Laura, 2012

۲. در فرازها و صفحات بعد، برخی از این‌گونه پیش‌بینی‌ها ذکر خواهد شد.

۳. رهبر انقلاب در تاریخ ۱۸ شهریور در بخشی از بیانات خود در دیدار با اقشار مختلف مردم چنین گفتند: «ان‌شاءالله تا ۲۵ سال دیگر به توفیق الهی و به فضل الهی چیزی به نام رژیم صهیونیستی در منطقه وجود نخواهد داشت» (بیانات رهبری در دیدار با اقشار مختلف مردم؛ مورخه: ۱۳۹۴/۶/۱۸؛ https://khl.ink/f/30895؛ همچنین اخیراً در موارد دیگری این‌گونه با قاطعیت گفته‌اند: «من قاطعانه می‌گویم: حرکت نزولی و رو به زوالِ رژیم دشمن صهیونیستی آغاز شده و وقفه نخواهد داشت» (سخنرانی تلویزیونی رهبر انقلاب، به مناسبت روز جهانی قدس، ۱۴۰۰/۲/۱۷، https://khl.ink/f/47820؛ «رژیم غاصب، رفتنی است» ۱۴۰۲/۷/۱۱؛ https://khl.ink/f/47820).

یا ساختاری قاعده بنیاد در پس این کنشگری تئوریک وجود دارد؟

اگر چنین است، آیا این نظام کنشگری در ساحت اندیشه و خصوصاً اقدام مبتنی بر چنین اندیشه‌هایی آن هم در طیف حکمرانی ملی و فراملی در راستای خلق تمدن نوین اسلامی، حائز شرایط و ویژگی‌هایی هست که بتوان آن را در قالب یک نظام فکری و علمی تدوین کرد و آموزش داد؟

به نظر می‌رسد برای یافتن پاسخ پرسش دوم باید بتوان جواب سوال اول را به راستی و درستی دریافت؛ چرا که درجه اعتبار و اهمیت این «نظام تحلیل و آینده‌نگری» تا حدود زیادی به منشأ و خاستگاه آن برمی‌گردد و عیارش را مشخص می‌کند. آنچه بر اهمیت موضوع می‌افزاید این است که اساساً انسان به لحاظ محدودیت‌هایی که دارد با تکیه بر شرایط عادی و مادی قادر به آینده‌نگری و پیش‌بینی قاطعانه حوادث و رویدادها نیست؛ چون ملکوت عالم انحصاراً در ید قدرت پروردگار است: «فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ»[1] و لذا معادلات فراحسی را کسی جز او نمی‌داند: «وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ»؛[2] ازهمین‌رو چنانچه پاسخ سوال اول روشن شود می‌توان در مورد پرسش دوم یعنی امکان تدوین نظام تحلیل و آیندهپایی مذکور با قابلیت تعلیم در نظام‌های آموزشی سخن گفت.

پیشینه پژوهش

در خصوص سابقه موضوع پیش‌بینی‌های آیت‌الله خامنه‌ای به شکل کلی، کتاب‌ها و مقالاتی نگاشته شده است؛ از جمله:

کتاب ***پیش‌بینی‌های حکیمانه امام خمینی*** رحمه‌الله ***و مقام معظم رهبری***[3] با رویکرد گردآوری بیانات و پیش‌بینی‌های مدبّرانه دو رهبر انقلاب اسلامی که در فصل اول کتاب به پیش‌بینی‌های تحقق‌یافتهٔ امام‌خمینی رحمه‌الله و در فصل دوم به پیش‌بینی‌های محقق‌شدهٔ مقام معظم رهبری و در فصل سوم به پیش‌بینی‌های تاکنون محقق نشده امامین انقلاب پرداخته شده است. همچنین کتاب ***من مطمئنم؛ درباره مهم‌ترین پیش‌بینی آیت‌الله خامنه‌ای***[4] که ضمن بیان برخی از مهم‌ترین پیش‌بینی‌های رهبر انقلاب، به دنبال کشف و تبیین مهم‌ترین آنها بوده است. برخی مقالات نیز از جمله مقاله «پژوهشی در مبانی

---

۱. یس / ۸۳.

۲. انعام / ۵۹.

۳. مطهری، ***پیش‌بینی‌های حکیمانه امام خمینی و آیت‌الله خامنه‌ای***.

۴. ابوالقاسمی و دیگران، ***من مطمئنم***.

نظری پیش‌بینی مقام معظم رهبری مبنی بر نابودی اسرائیل»،[۱] و نیز مقاله «تبیین قرآنی نابودی رژیم صهیونیستی در آینده نزدیک»[۲] که در مجموع در این پژوهش‌ها تلاش شده تا به بررسی مبانی مختلف و از جمله مبانی قرآنی پیش‌بینی رهبر انقلاب در خصوص نابودی رژیم صهیونیستی پرداخته شود؛ اما آنچه ضرورت پرداختن به جستار حاضر را ایجاب کرده و آن را از سایر پژوهش‌های مرتبط با این موضوع متمایز نموده، تلاش برای یافتن منشأ و مبنای قاطعیت پیش‌بینی‌های مختلف آیت‌الله خامنه‌ای بوده است تا روشن شود که آیا نوع پیش‌بینی‌های ایشان مبتنی بر نظام و سیستمی با قابلیت اطمینان و اعتماد و متفاوت از سنخ پیش‌بینی‌های معمول مادی است یا همچون سایر پیش‌بینی‌های دیگران مبتنی بر مؤلفه‌های صرفاً عقلی و علمی شایع زمانه می‌باشد؟

رصد برخی آینده‌نگری‌ها و پیش‌بینی‌های قاطعانه رهبری

تحقق وعده نصرت الهی در منطقه خاورمیانه،[۳] زوال صهیونیسم، وعده صادق الهی به خنثی‌سازی کید دشمنان،[۴] تشکیل حکومت فلسطینی،[۵] ذلّت و زبونی دشمن،[۶] آینده درخشان ایران،[۷] سرنگونی نظام سلطه (آمریکا و غرب) در آینده نه چندان دور[۸] و حیات تازه امت اسلامی[۹] را می‌توان از مهم‌ترین پیش‌بینی‌های رهبر انقلاب برشمرد.

همچنین می‌توان از پیش‌بینی شکست مذاکرات صلح خاورمیانه در اوج توافقات بین‌المللی (کنفرانس مادرید ۱۹۹۱)، پیش‌بینی پیروزی حزب‌الله لبنان و عقب‌نشینی اسرائیل از لبنان پس از جنگ ۳۳ روزه، آغاز افول قدرت آمریکا با ورود به افغانستان و عراق [خروج آمریکا از افغانستان در سال ۲۰۲۱] و

---

۱. محیطی اردکانی و دیگران، ***پژوهشی در مبانی نظری پیش‌بینی مقام معظم رهبری مبنی بر نابودی اسرائیل***.

۲. طیاری نژاد، ***تبیین قرآنی نابودی رژیم صهیونیستی در آینده نزدیک***.

۳. پیام رهبری به مناسبت فرارسیدن ایام حج: ۱۴۰۰/۴/۲۸، https://khl.ink/f/48289

۴. بیانات رهبر انقلاب در دیدار رمضان عبدالله، ۸۸/۱۱/۱۸.

۵. بیانات رهبری در با دیدار نخست‌وزیر فلسطین و هیئت همراه، ۱۳۸۵/۹/۱۹، https://khl.ink/f/1455

۶. بیانات رهبری در دیدار فرماندهان و جمعی از پرسنل نیروی هوایی، ۱۳۸۰/۱۱/۱۸، https://khl.ink/f/3104

۷. بیانات رهبری در دیدار با اعضای اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانش‌آموزی با رهبر انقلاب، ۱۹ اردیبهشت ۱۳۸۶، پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری، https://www.leader.ir/fa/content/3038

۸. بیانات رهبری در سخنرانی تلویزیونی به مناسبت سالروز ولادت پیامبر اعظم ﷺ و امام صادق علیه‌السلام، ۱۳۹۹/۸/۱۳، ttps://khl.ink/f/46771

۹. بیانات رهبری در پیامی به حجاج، ۱۳۸۵/۱۰/۸، https://khl.ink/f/235؛ بیانات رهبری در دیدار رؤسای سه قوّه، ۱۳۸۵/۱۰/۱؛ https://khl.ink/f/3783؛ و همچنین بیانات ایشان در پیام به کنگره عظیم حج، ۱۳۸/۱۰/۸، ۵، https://khl.ink/f/235

گرفتاری در باتلاق عراق به عنوان برخی دیگر از پیش‌بینی‌های رهبری جمهوری اسلامی یاد کرد.[۱]

اینک پس از ارائه مثال‌هایی از پیش‌بینی‌های مؤکَّد رهبری جمهوری اسلامی ایران در خصوص مسائل مختلف سیاسی و اجتماعی و تحقق آنها، تلاش خواهد شد تا منشأ، خاستگاه و آبشخور این‌گونه پیش‌بینی‌های ایشان مورد بررسی قرار گیرد.

منشأ و خاستگاه پیش‌بینی‌های رهبر انقلاب اسلامی

گرچه عوامل مختلفی از جمله ساحات منشی و روشی رهبر انقلاب در پیش‌بینی‌های ایشان تأثیرگذار هستند، با این وجود، محور این بحث بیشتر تبیین نقش مبنای بینشی و معرفتی ایشان در تحلیل‌ها، آینده‌نگری و پیش‌بینی‌های وی می‌باشد؛ بر همین اساس و مستند به دلایلی که در پی خواهد آمد، به نظر می‌رسد راز تحلیل‌ها و پیش‌بینی‌های متفاوت آیت‌الله خامنه‌ای را باید در لابه‌لای آیات قرآن جست‌وجو کرد که «هر چه کردم همه از دولت قرآن کردم».[۲]

خاستگاه قرآن‌شناختی تحلیل‌ها و پیش‌بینی‌های تمدنی رهبر انقلاب

این نوشتار معتقد است منشأ اصلی و خاستگاه بلامنازع پیش‌بینی‌ها و آینده‌نگری قاطعانه رهبری جمهوری اسلامی منبع عظیم، غنیّ و مطمئن قرآن کریم است. دلایل، نشانه‌ها و علل حاکمیت روح قرآن بر جهان‌بینی، ایدئولوژی، طرز فکر و اقدامات ایشان از قرار زیر است:

۱. رهبر انقلاب اسلامی یک فقیه مسلمان است. منشأ اصلی فقه و اجتهاد در اسلام قرآن کریم است. سنت (احادیث و روایات که محمل قول، فعل و تقریر معصوم‌علیهم‌السلام می‌باشند) نیز در حقیقت مبیِّن و مفسِّر آیات قرآن کریم هستند.[۳] اجماع نیز که کاشف از قول معصوم است، در واقع ماهیتی غیر از اتفاق نظر فقها بر اقوال و احکام مستخرج از قرآن و سنت ندارد.[۴] تنها عقل یک منبع مستقل در فرآیند اجتهاد می‌باشد که بر اساس آیات و روایات نباید تعارضی با وحی (قرآن و سنت قطعی) داشته باشد.

---

۱. نصرالله، سخنرانی به مناسبت همایش «نوآوری و اجتهاد فکری از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای»، بیروت، ۲۰۱۱ میلادی.

۲. حافظ شیرازی.

۳. «وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ؛ و ما این ذکر [قرآن] را بر تو نازل کردیم، تا آنچه به سوی مردم نازل شده است برای آنها روشن سازی؛ و شاید اندیشه کنند!» (نحل / ۴۴).

۴. اجماع نزد شیعه، عبارت از اتفاق نظری است که دلالت بر رأی امام معصوم‌علیه‌السلام داشته باشد، یعنی از اتفاق علما و فقها به دست آید که رأی اجماع‌کنندگان در بر گیرنده رأی معصوم باشد و بنابر مذهب شیعه حجیت اجماع نیز به همین کاشف بودن از قول معصوم‌علیه‌السلام است (مشکینی، ***اصطلاحات الأصول و معظم أبحاثها***، ج ۱، ص ۲۳؛ مظفر، ***اصول الفقه***، ج ۲، ص ۳۵۳).

۲. آثار علمی موجود وی همگی گویای آن است که هیچ عاملی به اندازه قرآن بر تفکر و زندگی ایشان حاکمیت ندارد. ایشان در مقدمه کتاب ***طرح کلی اندیشه اسلامی*** این‌گونه بیان می‌کنند:

> در استنباط و فهم اصول اسلامی، [باید] مدارک و متون اساسی دین، اصل و منبع باشد؛ نه سلیقه‌ها و نظرهای شخصی یا اندوخته‌های ذهن و فکر این و آن ... تا حاصل کاوش و تحقیق، به راستی اسلامی باشد و نه چیزی جز آن. برای برآمدن این منظور، قرآن کامل‌ترین و موثّق‌ترین سندی است که می‌توان به آن متکی شد که «باطل را از هیچ سوی بدان راه نیست»[۱] و «در آن مایه روشنگری هرچیز هست»[۲] و البته در پرتو تدبری ژرف‌پیما که خود ما را به آن فرمان داده است.[۳]

۳. استنادات مداوم و مکرر ایشان به آیات قرآن و تفسیر آنها در بیانات و تحلیل‌های مختلف؛ نگاه تخصصی رهبر انقلاب اسلامی به دین و مبانی آن، تأثیر مستقیم در پیدایی دیدگاه‌های تفسیری ایشان داشته است؛ که عمدتاً گرایشی اجتماعی و سیاسی است؛ اگرچه در مواردی گرایش‌های کلامی و علمی هم دارند.

روش تفسیری ایشان هم، روش عقلی و اجتهادی است و در مواردی نیز از روش قرآن با قرآن بهره می‌گیرند.[۴]

ابتنای منش، روش و زیست رهبر انقلاب بر قرآن کریم

بدون شک خاستگاه اصلی دیدگاه‌ها، تحلیل‌ها و نقطه نظرات رهبر انقلاب، قرآن کریم و روایات اهل بیت علیهم‌السلام و صحابه برگزیده آنهاست. از بیانات ایشان در خصوص جلسات تفسیری منعقد شده در مشهد مقدس که در کتاب ***طرح کلی اندیشه اسلامی در قرآن*** جمع‌آوری و تدوین شده، راهبرد قرآنی وی در این طرح روشن می‌شود. وی در این سخنرانی‌ها تلاش کرده تا مهم‌ترین پایه‌های فکری اسلام را از حیث تأثیرگذاری، سازندگی، و زنده و روزآمد بودن از آیات روشن قرآن استخراج نموده، در قالب روشی که شیوه تدبر و تعمق را به مخاطب و مستمع بیاموزد، تبیین نماید. ایشان در این فرآیند از روایات اهل بیت غافل نشده، در موارد لازم برای توضیح و تأکید مفاهیم مستخرج از آیات، از احادیث استفاده نموده است.[۵]

باید دقت کرد که بنای روش ایشان در تحلیل‌ها و پیش‌بینی حوادث و وقایع مختلف، نه صرفاً استناد

---

۱. فصلت / ۴۲.
۲. نحل / ۸۹.
۳. خامنه‌ای، ***طرح کلی اندیشه اسلامی در قرآن***، ص ۲۸.
۴. عینی‌زاده و مؤدب، «نظام سازی در نگاه تفسیری آیت‌الله خامنه‌ای»، ***مطالعات قرآن و حدیث***، ص ۱۵۶.
۵. خامنه‌ای، ***طرح کلی اندیشه اسلامی در قرآن***، ص ۳۹.

و استنطاق موردی و استشهاد جزئی و ابزاری به آحاد آیات قرآن و روایات مرتبط، بلکه در حقیقت مبتنی بر روح قرآنی حاکم بر شخصیت ایشان است که به نوعی ملکه وجودی ایشان شده است و بسان چتری بر ساحات فردی و اجتماعی شخصیت وی سایه افکنده است. اعتقاد عمیق و جازم و تدبر سابقه‌مند در تصویری که آیات الهی از روند حوادث و وقایع نظام هستی ترسیم کرده و باور قلبی به سنت‌های مطرح‌شده در قرآن کریم در خصوص حوادث و وقایع، دستگاه قدرتمند و قابل اعتمادی در پیش‌بینی رویدادها و تحولات برای ایشان به ارمغان آورده است که به طور طبیعی هرگاه داده‌ها و مؤلفه‌های درستی به این سامانه عرضه شود، پاسخ‌هایی درست و اطمینان‌بخش از آن دریافت خواهد شد.

گرچه این سرمایه عظیم به عنوان یکی از کارکردهای قرآن و احادیث به طور بالقوه در دسترس همگان است و به ایشان اختصاص ندارد، ولیکن باور جازم، اعتقاد راسخ و روش مجرّب سالیان عمر وی در تمسک به این دستگاه، شجاعتی منحصر به فرد به ایشان بخشیده که بدون واهمه با تکیه بر این نظام محاسباتی به تحلیل حوادث و پیش‌بینی آنها می‌پردازد؛ شجاعت و قاطعیتی که در این مورد در کمتر کسی از رهبران و مدیران ملل مختلف دیده می‌شود.

از مجموع بیانات و مکتوبات ایشان حول محور پیش‌بینی تحولات اجتماعی و سیاسی به عنوان یکی از مؤلفه‌ها و سازه‌های اصیل تمدن اسلامی می‌توان ابتناء منطق و تفکر قرآنی ایشان را بر دو پایه تعریف کرد: یکی «اعتقاد جازم به حاکمیت سنت‌های الهی به مثابه قوانین لایتخلف و مستمر حاکم بر نظام هستی و از جمله جامعه بشری» و دیگری «اعتماد و توکل به وعده‌ها و وعیدهای الهی».

۱. اعتقاد جازم قرآنی به حاکمیت سنت‌های الهی بر عالم هستی

سنت چیست؟

بیشتر لغت‌شناسان و مفسران واژه «سُنَّت» را به راه، روش و سیره معنا کرده‌اند. این لغت[۱] در قالب ترکیب اضافی «سُنَّةُ الله» و «سُنَّتُنا» در قرآن کریم چندین بار ذکر شده است؛ از جمله: احزاب / ۳۸ و ۶۲؛ فاطر / ۴۳؛ غافر / ۸۵ و فتح / ۲۳.

اصطلاح سنت‌های الهی به معنای روش‌ها و ضوابطی در افعال خداوند است که امور عالم بر پایه آنها اداره می‌شود.[۲] سنت‌های الهی ناظر به نظم در قوانین خلقت و هندسه ربوبیت می‌باشند که به مدد عقل تجربی و عقل فلسفی قابل یافتن [و درک] است.[۳]

---

۱. طبرسی، ***مجمع البیان فی تفسیر القرآن***، ج ۴، ص ۸۳۳.
۲. مصباح یزدی، ***جامعه و تاریخ از دیدگاه قرآن***، ص ۴۲۵.
۳. جوادی آملی، ***تفسیر تسنیم***، ج ۱۵، ص ۵۸۷.

سنت‌های الهی ویژگی‌هایی دارند که به‌ویژه در قرآن کریم بر سه مورد از این اوصاف تأکید شده است: فراگیری و جامعیت، تغییرناپذیری و ثبات و بی‌طرفی و ضابطه‌مندی.[۱]

برخی از سنت‌های الهی حاکم بر تاریخ بشر از دیدگاه قرآن عبارتند از: زمان‌مند بودن حیات و اجل امت‌ها،[۲] پیروزی نهایی حق بر باطل،[۳] حاکمیت نهایی مستضعفان بر روی زمین،[۴] قطعیت امدادهای غیبی به صابران و تقواپیشگان[۵] و آزمایش امت‌ها.[۶]

آیت‌الله خامنه‌ای در موارد متعددی به ضرورت اعتقاد و اطمینان به این سنت‌ها و امکان فهم چنین نظامی در عالم پرداخته و آنها را دستمایه تحلیل حوادث و پیش‌بینی وقایع آینده نموده است.[۷]

از نظر ایشان زندگی انسان بر طبق امر الهی، با همه سنن تاریخی و طبیعی هماهنگ است؛ آن وقتی که انسان اطاعت امر خدا را می‌کند، در حقیقت با تمام قوانینی که خدا برای مجموعه عالم قرار داده، هماهنگ می‌شود و زمانی که با سر برتافتن از عبودیت خدا، ناهماهنگ با این قوانین حرکت می‌کند، در واقع با مجموعه هستی ناهماهنگ می‌شود؛ از نظر ایشان این معنا از آن مطالب بسیار عالی تفکر اسلامی و اندیشه قرآنی است.[۸]

توجه

ایشان معتقد است سنّت الهی همان قانون الهی است که هرگاه انسان خودش را با موضوع آن منطبق کند، نتیجه قطعاً مترتّب خواهد شد؛ و بر اساس همین قوانین نظام‌مند است که خداوند می‌فرماید: «إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ»[۹] و نتایج انطباق‌پذیری با این سنن حاکم بر هستی، محتوم، قطعی و لایتخلّف است؛ زیرا وعده الهی است و در این حقیقت ذره‌ای مبالغه و خلاف وجود ندارد و صدالبته شرط اساسی آن انطباق شرایط بر موضوعات سنن الهی است. ایشان پیروزی جمهوری اسلامی ایران و سایر پیروزی‌های انقلاب اسلامی را در نتیجه عمل به همین قانون و استقامت بر همین طریقه می‌دانند: «وَأَنْ لَوِ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَاهُمْ مَاءً غَدَقًا».[۱۰]

---

۱. وفا، ***تاریخ از دیدگاه قرآن و نهج‌البلاغه***، ۱۲۵ ـ ۱۲۱.
۲. اعراف / ۳۴.
۳. انبیاء / ۱۸.
۴. قصص / ۵.
۵. آل‌عمران / ۱۲۵.
۶. عنکبوت / ۲.
۷. بیانات در دیدار رئیس و مسئولان قوه قضائیه، ۱۴۰۱/۴/۷، https://khl.ink/f/50561
۸. خامنه‌ای، ***بیان قرآن: تفسیر سوره حشر***، ص ۷۵.
۹. محمد / ۷.
۱۰. جن / ۱۶.

مبنا و زمینه اصلی اعتقاد رهبر انقلاب به جریان قدرتمند سنت‌های الهی در طول حیات هستی و پهنه تاریخ بشر، فراوانی، تکرار و تأکید آیات قرآن بر وجود چنین نظامی است که آیات قرآن در مواردی به تبیین آنها نیز پرداخته‌اند.[۱]

برخی از سنت‌های الهی در قرآن؛ الهام‌بخش رهبر انقلاب در تحلیل‌ها و پیش‌بینی‌ها

یک. سنت نصرت و مَعیّت الهی

توجه

سنت نصرت الهی بازده و منطوق صریح آیات متعددی در قرآن کریم است؛ به‌ویژه آیه‌ای ۵۱ سوره غافر: «إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ؛ به یقین ما فرستادگان خود و کسانی را که (به آنها) ایمان آورده‌اند یاری می‌دهیم، در زندگانی دنیا (به پیروزی در جنگ‌ها و به الهامات خیر) و در روزی که گواهان (اعمال از انبیا و معصومان و فرشتگان) به پا می‌خیزند (روز قیامت، به یاری در اجرای پاداش و کیفر)». بر اساس این سنت خداوند به طور قطع اهل ایمان را با وجود شرایطی همچون ایمان به خدا، عمل به فرامین الهی، باور قلبی، اعتماد و توکل به وعده‌های الهی، استمرار بر عمل خالص،[۲] در امور مختلف دنیا و آخرت یاری خواهد کرد. این یاری و نصرت به اشکال مختلفی صورت می‌گیرد؛ از جمله: تقویت و تسخیر قلوب،[۳] سست کردن دل دشمنان،[۴] راهنمایی از طریق الهامات قلبی،[۵] نزول فرشتگان،[۶] پیروزی در جنگ،[۷] امداد غیبی[۸] و طرق متعدد دیگر که در آیات قرآن و روایات ذکر شده است.

بر اساس این سنت امیدبخش الهی رهبر انقلاب اسلامی نیز معتقد است:

> اگر طریقی که انسان طی می‌کند، کاری که انجام می‌دهد و جهتی که انتخاب می‌کند به سوی یاری خدا که همانا یاری دین خداست باشد، پیروز خواهد شد، خدا شما را کمک خواهد کرد.

ایشان تأکید می‌کنند که شرط تحقق این پیروزی، عمل است.[۹] و این حقیقتی است که مورد تأکید

---

۱. بیانات در دیدار رئیس و مسئولان قوه قضائیه، ۱۴۰۱/۴/۷، https://khl.ink/f/50545

۲. اعرابی و دیگران، ***مبانی قرآنی نصرت الهی در کلام امام خمینی***رحمه‌الله، ص ۹.

۳. انعام / ۱۱؛ توبه / ۴۰.

۴. حشر / ۲.

۵. قصص / ۷.

۶. آل‌عمران / ۱۲۴.

۷. توبه / ۲۵.

۸. آل‌عمران / ۱۲۴.

۹. بیانات در دیدار رئیس و مسئولان قوه قضائیه، ۱۴۰۱/۴/۷، https://khl.ink/f/50545

خداوند متعال است؛ همان‌گونه که می‌فرماید: «وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّـهُ مَـنْ يَنْصُـرُهُ»[۱] کـه در ایـن تعبیـرِ عجیـب «لَيَنصُرَنَّ الله» چند علامت تأکید هست: «ل» قسم و «ن» تأکید ـ حتماً خدا کسانی را کـه او را نصـرت کنند، بدون شک نصرت خواهد کرد.[۲]

از نظر ایشان یاری خدا به معنی یاری تمام نیروهای موجود در طبیعت و ماوراء طبیعت اسـت.[۳] رهبـر انقلاب با نگاه به حدیث معروف «مَن كَان لِلّه كَانَ اللّهَ له»[۴] معتقد است هر کس برای خدا کار کنـد، خـدا هم تمام امکانات و علم و قدرت خودش و سنت‌های آفرینش را در خدمت او قرار خواهد داد: «وَلَيَنْصُـرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ»؛ این جمله عجیبی است ـ «ل» قسم و «ن» تأکید ـ حتماً خدا کسانی را که او را نصرت کنند، بدون شک نصرت خواهد کرد.[۵]

از نظر ایشان یکی از مصادیق بارز و درخشان چنین نصرتی در قرآن کریم نصرت خداوند به موسی و هارون علیهما السلام در مأموریت مهم ارشاد و نجات بنی‌اسرائیل بوده است:

> خدای متعال موسی و هارون را مأمور کرد که بروند به سراغ فرعون، خب خیلی کار عظیمی بود که دو نفر آدمِ تنها، بروند به مقابله و معارضه با یک قدرت عظیمِ آن روز؛ قدرت فرعونی یک قدرت بسیار عظیمی بود ـ از لحاظ سیاسی، از لحاظ اجتماعی، حتّی از لحاظ نفوذ در مردم، از لحاظ تأسیسات اداری، که تفاصیلی دارد قدرت فرعونی ـ یک چیز عجیبی بود فرعون؛ یک قدرت مستبدِ فعّال‌مایشاء؛ با آن همه امکانات؛ خدای متعال دو نفر را مأمور می‌کند که بروید شما با این آدم معارضه کنید و مبارزه کنید. حضرت موسی عرض کرد پروردگارا! ممکن است برویم، ما را مثلاً بکشند، به قتل برسانند، کارمان نصفه کاره بماند ـ از کشتن نمی‌ترسیدند، گفتند کار نصفه کاره می‌مانَد ـ «قَالَ لَا تَخَافَا إِنَّنِي مَعَكُمَا أَسْمَعُ وَأَرَى»؛[۶] [خداوند فرمود] من با شما هستم. ببینید معیّت الهی این است: «اِنَّنِي مَعَكُما اَسْمَعُ وَ اَرىَ». اینکه خدا می‌گوید: «إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ»[۷] ـ که من عرض می‌کنم اگر من و شما تقوا داشته باشیم

---

۱. حج / ۴۰.

۲. بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در همایش آسیب‌شناسـی انقـلاب، ۱۵/۱۲/۱۳۷۷، https://khl.ink/f/2933؛ بیانـات در دیدار شرکت‌کنندگان در همایش آسیب‌شناسی انقلاب، ۱۵/۱۲/۱۳۷۷، https://khl.ink/f/2933

۳. بیانات در مراسم فارغ‌التحصیلی دانش‌آموختگان ارتش، ۱۳۸۹/۸/۱۹، https://khl.ink/f/20676

۴. مجلسی، ***بحار الأنوار***، ج ۸۲، ص ۳۲۰.

۵. بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در همایش آسیب‌شناسی انقلاب، ۱۵/۱۲/۱۳۷۷، https://khl.ink/f/2933

۶. طه / ۴۶.

۷. نحل / ۱۲۸.

خدا با ما است ـ این معیّت الهی و با ما بودنِ خدا، معنایش این است که می‌توان دو نفر آدم تنهایِ دست خالی را فرستاد به جنگ یک فرعون.[۱]

اعتقاد قلبی رهبر انقلاب به معیت (همراهی) خداوند که ازجمله در خطاب حضرت موسی علیه‌السلام به بنی‌اسرائیل در سخت‌ترین شرایط ذکرشده «قَالَ كَلَّا إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ»،[۲] ایشان را عمیقاً به این حقیقت باورمند ساخته است که اگر امروزه ما بتوانیم این معیّت الهی را حفظ کنیم، نه تنها آمریکا، بلکه اگر نیرویی ده برابر قدرت آمریکا هم علیه ما بایستد، بر او پیروز خواهیم شد؛ و باید قدر این امکان ارزشمند و بی‌نظیر را دانست.[۳]

رهبر انقلاب شرط یاری و همراهی خداوند را تقوا و حسن عمل فردی و اجتماعی می‌دانند:

إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ.[۴]

کسانی که تقوا پیشه کنند و نیکو عمل بکنند، مَعَ الَّذینَ، خدا با اینها است.[۵]

ایشان شرط یاری خداوند را همانا یاوری مؤمنان برای خدا می‌داند: «إِن تَنصُرُوا اللهَ يَنصُرْكُم».[۶]

دو. سنت معیت عُسر و یُسر

توجه

یکی از سنت‌های الهی مورد تأکید در قرآن کریم سنت همراه بودن سختی و آسانی با یکدیگر است: «فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا * إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا».[۷]

در خصوص تفسیر آین آیات گفته شده این آیات به عنوان نتیجه‌گیری آیات قبل از خود آمده است و در این آیات تأکید شده است که رسیدن (پیامبر) به موفقیت‌های چشمگیر در نتیجه تحمل سختی‌ها و مشکلات زیاد در امر رسالت بوده که وی در این مسیر متحمل شده بود. بدیهی است که این کار خدای مهربان مانند تمام کارهایش بر اساس سنتی بوده که در عالم به جریان انداخته، و آن این است که همیشه بعد از هر دشواری سهولتی پدید می آورد، و به همین جهت مطلب دو آیه قبل را تعلیل کرده به

---

۱. بیانات رهبری در دیدار با بسیجیان، ۱۳۹۵/۹/۳، https://khl.ink/f/34995

۲. شعراء / ۶۲.

۳. بیانات در دیدار بسیجیان، به مناسبت هفته بسیج، ۱۳۹۵/۹/۳، ۱۳۹۵/۹/۳، https://khl.ink/f/34995

۴. نحل / ۱۲۸.

۵. بیانات در دیدار بسیجیان، به مناسبت هفته بسیج، ۳ / ۱۳۹۵/۹، https://khl.ink/f/34995

۶. بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم، ۱۳۹۵/۵/۱۱، https://khl.ink/f/33886

۷. شرح / ۵ و ۶.

اینکه اگر از تو سنگینی بار مسئولیت را برداشتیم، و اگر نامت را بلند و پرآوازه ساختیم، برای این بود که سنت ما بر این جاری شده است که بعد از سختی، راحتی بفرستیم.[۱] برخی مفسران نیز در خصوص حکمت بیانی معیّت عسر و یسر گفته‌اند: «خداوند نسبت به مسلمانان اراده کرده است که بعد از سختی، آسانی را در زمان نزدیک به آنها برساند و چون آسانی نزدیک است، آن را با تعبیر مصاحبت و مقارنت آورده است تا قوت قلب مسلمانان باشد».[۲] برخی نیز معتقدند: «درون هر سختی یک آسانی هست، نه اینکه در کنار آن باشد ... معیت آن است که در درونِ یک میوه تلخی یک هسته و حبّه شیرینی باشد. به عنوان مثال صبر گرچه تلخ است، اما در درون همین صبر تلخ، یک کامیابی شیرینی هست. نه اینکه فی المثل از این جریان که بگذرید یک قصه دیگری که بیگانه از این است به عنوان "یُسر" است».[۳]

مسلماً تکرار آیه برای تأکید بر وعده الهی و تعظیم رجاء و امید به خداوند ناظر به اهمیت مسئله می‌باشد.[۴]

از میان تفاسیر گفته‌شده در خصوص این موضوع، نظر آیت‌الله خامنه‌ای ناظر به نظریه «در کنار هم بودن آسانی به همراه سختی» می‌باشد.[۵] به عنوان نمونه ایشان به آسانی‌های مندرج در دل سختی‌های انتظار فرج تأکید می‌کنند که خود این انتظار، فرج است؛ خود این انتظار، دریچه فرج است، امیدبخش است، نیروبخش است؛ از احساس بیهودگی، از احساس ضایع شدن، از نومیدی، از گیج و گمی نسبت به آینده جلوگیری می‌کند.[۶] ایشان تأکید می‌کنند کارکرد اصلی این سنت دمیدن روح مقاومت و امید در انسان است تا در مقابل مشکلات به زانو در نیاید و با امید به یاری خداوند مسیر رشد و توسعه را با گام‌های استوار ادامه دهد.[۷] رهبر انقلاب با تکیه بر این قانون الهی از آینده روشن ملت ایران با قاطعیت سخن می‌گوید؛ زیرا در نگاه ایشان این ملت سختی‌ها و مصائب فراوانی را تجربه کرده است و ازهمین‌رو یُسر و آسانی در انتظار اوست.[۸]

سه. سنت الهی وفای به عهد

یکی دیگر از سنت‌های الهی که اعتقاد به آن تأثیر زیادی بر منظومه فکری و آینده‌پایی رهبر انقلاب

---

۱. طباطبائی، ***تفسیر المیزان***، ج ۲۰، ص ۲۱۵.

۲. زمخشری، ***الکشف***، ج ۴، ص ۷۷۱.

۳. جوادی آملی، ***تفسیر سوره انشراح***، جلسه دوم، ۱۳۹۸/۱۲/۱۲۵؛ https://javadi. esra.ir/fa/w

۴. بغوی، ***تفسیر البغوی، المسمی معالم التنزیل***، ج ۵، ص ۲۷۵.

۵. هدایتی، بیانات در دیدار نیروهای مسلح منطقه شمال کشور و خانواده‌های آنان، ۲۸/۰۶/۱۳۹۱؛ https://khl.ink/f/55834

۶. بیانات در دیدار پژوهشگران و کارکنان مؤسسه «دارالحدیث» و پژوهشگاه «قرآن و حدیث»، ۱۳۹۳/۳/۲۱؛ https://khl.ink/f/26683

۷. پیام نوروزی رهبر انقلاب به مناسبت آغاز سال، ۱۳۹۹/۱/۱، https://khl.ink/f/45205

۸. همان.

اسلامی داشته است، سنت «وفای به عهد» خداوند متعال است که بازده صریح آیات قرآن کریم است: «وَمَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ»؛[۱] ایشان چنین عنصری را از محاسبات مهم مؤمنان در حرکت‌های فردی و اجتماعی می‌داند؛[۲] لذا ازهمین‌روست که تأکید می‌کنند باید به وعده الهی ایمان بیاوریم و اعتقاد عمیق پیدا کنیم که: «وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ».[۳]

چهار. سنت الهی امتحان و ابتلاء

توجه

یکی از سنت‌های خداوند امتحان و آزمایش بندگان و امت‌ها به وسائل گوناگون می‌باشد. در قرآن کریم معنای امتحان عمدتاً با دو واژه «فتنه» و «بلاء» بیان شده است. لغت ابتلاء نیز از ریشه بلاء گرفته شده و تعاریفی که برای بلا شده نیز بیانگر معنای امتحان می‌باشد و هم‌معنی فتنه است؛[۴] و آن آزمایشی است که به منظور آشکار شدن باطن شخص صورت می‌گیرد. از کارکردهای اصلی امتحان، آزمایش بندگان از طرف خداوند است تا مؤمن واقعی از از غیرواقعی معلوم[۵] و شکرگذاری و عدم شکرگذاری آنها آشکار گردد.[۶] از دیگر نتایج و فواید فردی و اجتماعی متعدد این سنت می‌توان به احساس حضور مدام فرد و جامعه در پیشگاه خدا و طبعاً رعایت تقوا و انجام اعمال صالح، حرکت به سوی کمال واقعی، پویایی و نشاط، شکوفایی استعدادها و آزاد شدن انرژی‌های مثبت و سازنده، عبرت‌گیری و پندآموزی و اتمام حجت خداوند بر افراد و جوامع اشاره کرد.

یکی از تکیه‌گاه‌های رهبر انقلاب در تحلیل‌ها و پیش‌بینی‌های خود، استناد پیوسته به جاری بودن این قانون الهی می‌باشد. از نظر ایشان تمام طول عمر انسان و قدم به قدم حیات او در معرض امتحان‌های الهی است.[۷] از دیدگاه ایشان یکی از مصادیق این سنت در جامعه ما دفاع مقدس هشت‌ساله بوده که همه را ـ مگر یک عده معدودی ـ را در بوته آزمایش خود وارد کرد.[۸] ایشان نگاهی ویژه بر تعلق حتمی این سنت بر جامعه در حرکت کمالی به سوی حکومت مهدوی دارند:

---

۱. توبه / ۱۱۱

۲. بیانات در دیدار فرماندهان و کارکنان نیروی هوایی ارتش، ۱۳۹۸/۱۱/۱۹، https://khl.ink/f/44852

۳. بیانات در دیدار جمعی از آزادگان بیانات در دیدار جمعی از آزادگان، ۱۳۹۱/۵/۲۵، https://khl.ink/f/20751

۴. طبرسی، ***مجمع البیان فی تفسیر القرآن***، ج ۷، ص ۱۷۶.

۵. حسینی جرجانی، ***آیات الأحکام (جرجانی)***، ج ۲، ص ۷۰.

۶. سبزواری نجفی، ***ارشاد الاذهان الی تفسیر القرآن***، ص ۴۶۹.

۷. بیانات در دیدار مردم اصفهان در روز عید قربان، ۱۳۸۹/۸/۲۶، https://khl.ink/f/10608

۸. بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم، ۱۳۷۱/۷/۲۹، https://khl.ink/f/8811

قبل از دوران مهدی موعود، آسایش و راحت‌طلبی و عافیت نیست. در روایات، «وَاللّه لَتُمحّصَنّ» و «واللّهِ لتُغَربَلُنّ» است که به شدت امتحان می‌شوید؛ فشار داده می‌شوید. امتحان در کجا و چه زمانی است؟ آن وقتی که میدان مجاهدتی هست. قبل از ظهور مهدی موعود، در میدان‌های مجاهدت، انسان‌های پاک امتحان می‌شوند؛ در کوره‌های آزمایش وارد می‌شوند و سربلند بیرون می‌آیند و جهان به دوران آرمانی و هدفیِ مهدی موعود (ارواحنافداه) روزبه‌روز نزدیک‌تر می‌شود ... .[۱]

پیش‌بینی معمار کنونی تمدن اسلامی ناظر به این واقعیت آتی است که جامعه در این مسیر طولانی و پرفرازونشیب از گذرگاه‌های گوناگونی می‌گذرد؛ رنج‌ها، بلاها، سختی‌ها، گشایش‌ها و شادی‌ها فراوانی را تجربه خواهد کرد؛ همان‌گونه که قرآن تأکید می‌کند «بَلَوْنَاهُمْ بِالْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ»[۲] و این پیشامدها همه از مصادیق آزمایش است.[۳] در نگاه ایشان چنین سنتی نه تنها در بعد اجتماعی، بلکه برای حرکت کمالی فرد نیز جاری است: «يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَى رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَاقِيهِ»[۴] و ساحت‌ها و زمینه‌های امتحان نیز بسیار متنوع می‌باشد؛ گاهی امتحان دورانِ شدّت، راحت‌تر از امتحان دوران رخاء و رفاه و آسایش است؛ به عنوان نمونه به امتحان دوران مبارزه و مقابله مظلومانه فلسطینی‌ها و برخی مسلمانان دیگر با اسرائیلی‌های غاصبِ ظالم، اشاره می‌کنند که امتحان سختی بود. عده‌ای از عهده آن امتحان برآمدند. بعد که چند سالی گذشت، به برکت همان مبارزات، بین مردم احترامی پیدا کردند، ولی دوران راحتی که فرارسید و دیگر مبارزه‌ای نبود، در امتحانِ دوران آسایش، بدگونه بریدند.[۵]

پنج. سنت الهی پیروزی نهایی حق بر باطل

سنت پیروزی نهایی حق بر باطل، یکی از مهم‌ترین سنت‌هایی است که به صورت پربسامدی در بیانات و مباحث تفسیری رهبر معظم انقلاب به آن پرداخته شده است. این سنت در قاموس فکری ایشان، نسبت به سایر سنت‌های الهی، از یک جایگاه محوری برخوردار است؛ به نحوی که می‌توان سایر سنت‌ها را بسط و تفصیل همین سنت الهی دانست. مبتنی بر این سنت الهی، نهایتاً جریان حق بر جریان باطل به فتح و ظفر دست خواهد یافت، هرچند ممکن است در مسیر این پیروزی نهایی، فراز و نشیب‌هایی وجود

---

۱. بیانات در دیدار مردم قم، ۱۳۷۰/۱۱/۳۰، https://khl.ink/f/2586

۲. اعراف / ۱۶۸.

۳. بیانات در خطبه‌های نماز عید فطر، ۱۳۸۳/۸/۲۴، https://khl.ink/f/3260

۴. انشقاق / ۶.

۵. بیانات در خطبه‌های نمازجمعه، ۱۳۷۲/۱۱/۲۹، https://khl.ink/f/2703

داشته باشد.[۱] ایشان تأکید می‌کنند اگر حق و باطل در مقابل هم صف کشیدند و با هم درگیر شدند و به جان هم افتادند، پیشرفت قطعاً در مجموع و نهایت از آنِ حق است. این سنّت عالَم است؛ چون خلقت عالَم بر مبنای حق است و جریان طبیعی عالَم بر وفقِ حق و حقیقت تنظیم شده است؛ لذا حق در این عالم پیش می‌رود و برخلافِ باطل، پیروزی از آن او است.[۲]

۲. اعتماد و توکل به وعده‌ها و وعیدهای الهی در قرآن

دومین اصل و پایه بنای رهبری در پیش‌بینی حوادث و ترسیم آینده تمدن اسلامی، اعتماد و توکل به وعده‌ها و وعیدهای الهی در قرآن است.

توجه

در خصوص معنای «وَعد و وعید»، از نظر لغویون واژه «وَعد» هم در «وعده خیر» و هم در «وعده شرّ» به کار رفته است، ولی «وعید» فقط در وعده‌های تهدیدآمیز مورد استفاده قرار می‌گیرد.[۳] در قرآن کریم هم در بشارت‌ها و هم در تهدیدها از واژه «وعد» استفاده شده است؛ اما مصدر وعید در تمام موارد در قرآن کریم با رویکرد تهدید و هشدار به کار رفته است.[۴] حکمت بهره‌گیری قرآن از ابزار وعده و وعید، کنترل و نگهداشتن انسان در حالت خوف و رجا می‌باشد.

ایمان و باور قلبی رهبر انقلاب اسلامی به تحقق مواعید قرآن کریم در هر زمان و مکان در قاب جاودانگی آموزه‌های این کتاب وحیانی و عدم تخلف خداوند از وعده‌های خویش در هیچ شرایطی، یکی از عوامل اصلی قاطعیت ایشان در محاسبات و پیش‌بینی‌ها شده است.

از دیدگاه رهبر انقلاب توکل به مواعید خداوند لوازمی دارد؛ از جمله اینکه باید در همه زندگی و از جمله همه امور کشور به خدا «تضرع و توکل» کرد. توکل به خدا باید با تضرع و مطالبه و درخواست همراه باشد. و به این اصل قرآنی باور داشته باشیم که: «وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ»؛[۵] هر کسی به خدا توکّل کند، خدا او را کفایت می‌کند.[۶]

یکی دیگر از لوازم و شروط توکل و اعتماد به وعده‌های الهی در بیانات و مکتوبات رهبر انقلاب،

---

۱. رضوی و دیگران، سنت‌های الهی در دیدگاه تفسیری آیت‌الله خامنه‌ای، ص ۱۷۲.
۲. خامنه‌ای، ***بیان قرآن: تفسیر سوره مجادله***، ص ۳۳۶.
۳. راغب اصفهانی، ***مفردات الفاظ القران***، ص ۸۷۵.
۴. همان.
۵. طلاق / ۳.
۶. بیانات رهبری در دیدار پرستاران و خانواده شهدای سلامت، ۱۴۰۰/۹/۲۱، https://khl.ink/f/49192

قرین ساختن آن با «کار و تلاش» است. ایشان تأکید می‌کند معنای توکّل به خدا این نیست که کار نکنیم؛ و این حقیقت واضح است؛ بلکه به این معناست که با اعتماد به وعده الهی که فرموده اگر کار کنید برکت می‌دهم، باید تلاش کرد.[۱]

نهایتاً اینکه یکی از الگوهای بارز قرآنی در خصوص توکل و اعتماد تام، شورآفرین و حرکت‌زا به سنت‌ها و مواعید قرآنی در منظومه نظری و عملی رهبری، توکل موسوی است که آن پیامبر بزرگ الهی بر اساس همین اعتماد تام، بنی‌اسرائیل را برای رهایی از چنگال طاغوت زمانه شبانه به حرکت درآورد و با وجود همه تنگناها، قاطعانه اقدام به انجام امر الهی نمود.[۲]

برخی وعده‌های الهی در قرآن؛ به مثابه عناصر اصلی تحلیل‌ها و پیش‌بینی‌های رهبری

یک. وعده خداوند به دفاع از مؤمنین و نصرت و پیروزی آنها

یکی از ستون‌های اصلی بنای پیش‌بینی‌های رهبر انقلاب باور ایشان به این حقیقت تابناک است که خداوند متعال به مؤمنان وعده دفاع، یاری و پیروزی داده است: «إِنَّ اللَّهَ يُدَافِعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا».[۳] ایشان معتقد است چون حرکت کلی جامعه ما در راه اراده الهی و به سوی اهداف الهی است، خداوند قطعاً ما را یاری خواهد کرد؛ و این تحلیل مبتنی بر سنت لایتغیر نصرت الهی است که با تأکید فرموده: «لَيَنصُرَنَّ اللهُ مَن يَنصُرُه؛ اِن تَنصُرُوا اللهَ يَنصُركُم وَ يُثَبِّت اَقدامَكُم».[۴]

دو. وعده خدا به کاربست «کید» علیه ظالمان و بر هم زدن محاسبات آنها

یکی دیگر از اصول پیش‌بینی‌های آیت‌الله خامنه‌ای اعتقاد راسخ به «نظام کید الهی» علیه ستمگران و اختلال در نظام محاسبات آنهاست؛ از دیدگاه ایشان، این راهبرد به صراحت در قرآن کریم بیان شده است: «إِنَّهُمْ يَكِيدُونَ كَيْدًا * وَأَكِيدُ كَيْدًا؛[۵] [آنها] دشمنان ترفند می‌زنند، و من هم در مقابلشان به آنها ترفند می‌زنم»؛ در یک جای دیگر [می فرماید]: «فَالَّذِينَ كَفَرُوا هُمُ الْمَكِيدُونَ».[۶]

ایشان براساس باور به سنت‌های الهی معتقد است که در قضیه جبهه حق و باطل، همیشه جبهه باطل است که با وجود کید و حیله‌های مختلف در نهایت ضربه می‌خورد و حق و پیروز می‌شود. از نظر

---

۱. همان.
۲. بیانات در دیدار رئیس و مسئولان قوه قضائیه، ۱۴۰۱/۴/۷، https://khl.ink/f/50545
۳. حج / ۳۸.
۴. بیانات در دیدار خانواده و ستاد سالگرد شهید سپهبد حاج قاسم سلیمانی، ۱۴۰۰/۱۰/۱۱، https://khl.ink/f/49260
۵. طارق / ۱۶ ـ ۱۵.
۶. طور / ۴۲.

ایشان یکی از مصادیق این معنا در دوران ما، شکست نقشه آمریکـایی‌هـا در جلـوگیری از سـقوط نظـام ستم‌شاهی پهلوی بود که یک ژنرال آمریکایی به نام هایزر که در آن روز نفر دوّم ناتو بود را در مـورد آن به تهران اعزام نمودند تا با تکیه بر برخی عناصر که گمان مـی‌کردنـد از مؤلفـه‌هـای قـدرت و کامیـابی آنهاست، مثل نیروی هوایی رژیم که دست‌پرورده خود آمریکا بود، و آمریکایی‌ها انتظار کمترین ناآرامی را در آن نداشتند، از سقوط رژیم شاه جلوگیری کنند؛ ولی همین اقدام خود به یکی از عوامـل سـقوط رژیـم شاه مبدّل شد و آنها از آنجا ضربه خوردند؛ یعنی در این قضیّه، کید و محاسبات آمریکایی‌هـا غلـط از آب در آمد. به عبارتی با تکیه بر نیروی هوایی ارتش طاغوت یک محاسبه‌ای کرده بودند، ولی این محاسبه با کید الهی غلط از آب در آمد؛ در حالی که فکرش را نمی‌کردند که این جوری [از آب] در بیاید.[۱]

رهبر انقلاب یکی از برکات اعتماد به وعده‌های الهی را مقابله با انفعال و سسـتی مـی‌دانـد و معتقـد است ما به چنین ابزاری در جمهوری اسلامی مجهز هستیم.[۲] از نظر ایشان تلاش برای تبدیل اعتماد بـه وعده‌های الهی به عنوان گفتمانی عمومی در جامعه یک ضرورت است و امت اسـلامی بایـد اعتمـاد بـه وعده‌های خدا را در ذهنیت همگانی خویش تقویت کند.[۳]

ایشان معتقد است همین عنصر، یعنی اطمینان قلبی به وعده الهی، نیز نویدبخش پیروزی نهایی ملت ایران است:

> بنده به هر طرف که نگاه می‌کنم، از هر جهت که محاسبه می‌کنم، می‌بینم در این مواجهه ملّت ایران در زیر سایه جمهوری اسلامی با دنیای ظلم و استکبار و کفر، پیروز نهایی ملّت ایران است. ما پیروزی راهبردی داریم ان‌شاءالله؛ هم آیات قرآن و وعده الهی این را به ما نوید می‌دهد، هم تجربه این چهل سال این را برای ما عینی می‌کند.[۴] گرچه در این مسیر نباید از نقش عوامل حیاتی کار، دعا، تضرع و توکل به عنوان شروط جلب یاری حتمی خدا غافل شد و بر این اساس باید به خدا توکّل کرد؛ «وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ»؛[۵] یعنی با اعتماد به وعده الهی که فرموده اگر کار کنید برکت می‌دهم؛ باید کار کرد.[۶]

---

۱. بیانـات رهبـری در دیـدار فرمانـدهان و کارکنـان نیـروی هـوایی و پدافنـد هـوایی ارتـش، ۱۴۰۰/۱۱/۱۹، ۴۹۵۷۲ https://khl.ink/f/

۲. بیانات رهبری در دیدار مسئولان نظام، ۱۴۰۱/۱/۲۳، https://khl.ink/f/50037

۳. پیام به حجاج بیت‌الله الحرام، ۱۴۰۱/۴/۱۷، https://khl.ink/f/50597

۴. بیانات در دیدار مجمع عالی فرماندهان سپاه، ۱۳۹۸/۷/۱۰، https://khl.ink/f/43632

۵. طلاق / ۳.

۶. بیانات در دیدار پرستاران و خانواده شهدای سلامت، ۱۴۰۰/۹/۲۱، https://khl.ink/f/49192

نتیجه

۱. برخی پیش‌بینی‌های سیاسی، نظامی، اجتماعی و فرهنگی رهبری جمهوری اسلامی در طول دوره رهبری ایشان به راستی در قاب تفسیرهای عادی و متداول علوم سیاسی و اجتماعی نمی‌گنجیده است و همین مسئله گاهی مایه تعجب اصحاب رأی در موضوعات مختلف بوده است.

۲. موارد متعددی از پیش‌بینی‌های رهبری جمهوری اسلامی تاکنون به وقوع پیوسته و وعده تحقق برخی از آنها به زودی یا در آینده توسط ایشان داده شده است.

۳. پیش‌بینی‌های آیت‌الله خامنه‌ای مبتنی بر یک نظام علمی هوشمند، روش‌مند و مطمئن می‌باشد.

۴. نظام تحلیل و پیش‌بینی رهبر انقلاب مبتنی بر اعتقاد راسخ و باور راستین به آموزه‌های وحیانی با محوریت قرآن و مستخرج و مستنبط از همین منبع می‌باشد. این نظام مبتنی بر دو پایه می‌باشد: یکی مطالعه، تحلیل و پیش‌بینی حادثه در دستگاه سنت‌های الهی در قرآن به مثابه قوانین لایتخلف و مستمر حاکم بر نظام هستی و از جمله جامعه بشری و دیگری اعتماد تام و توکل قطعی به وعده‌ها و وعیدهای الهی در قرآن کریم.

۵. نظام تحلیل و پیش‌بینی رهبر کنونی جمهوری اسلامی به عنوان یک مکتب علمی با همه لوازم آن قابل تعلیم و تعلّم است.

منابع و مأخذ

- ***قرآن کریم.***
- ***نهج‌البلاغه***. شرح و ترجمه فیض الاسلام.
- ابوالفتوح حسینی جرجانی، سید امیر (١٤٠٤ ق). ***آیات الأحکام*** (جرجانی). تهران: انتشارات نوید.
- ابوالقاسمی، راضیه و ابوذر ذاکر (١٤٠٢). ***من مطمئنم: درباره مهم‌ترین پیش‌بینی آیت‌الله خامنه‌ای***. تهران: دانشگاه جامع امام حسین علیه‌السلام.
- اعرابی، غلامحسین؛ لیلا جنتی و علی احمد ناصح (۱۳۹۹). مبانی قرآنی نصرت الهی در کلام امام خمینی رحمه‌الله. ***مجله پژوهش‌های تفسیر تطبیقی***. ۳ (۱).
- بغوی، حسین بن مسعود (٥١٠ ق). ***تفسیر البغوی، المسمی معالم التنزیل***. بیروت: دار إحیاء التراث العربی.
- تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد (١٤١٠ ق). ***غرر الحکم و درر الکلم***. قم: دار الکتب الاسلامی.
- جوادی آملی، تفسیر سوره انشراح جلسه دوم (۱۳۹۸/۱۲/۲۵). پایگاه اینترنتی دفتر مرجعیت آیت‌الله جوادی آملی: https://javadi.esra.ir/fa/w

- جوادی آملی، عبدالله (۱۳۹۹). ***تفسیر تسنیم***. قم: اسراء.
- حسینی جرجانی، سید امیر ابوالفتوح (١٤٠٤ ق). ***آیات الأحکام*** (جرجانی). تهران: انتشارات نوید.
- خامنه‌ای، سید علی (١٣٩٦). ***بیان قرآن: تفسیر سوره مجادله***. تهران: مؤسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی.
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۷). ***طرح کلی اندیشه اسلامی در قرآن***. قم: مؤسسه فرهنگی ایمان جهادی.
- خامنه‌ای، سید علی (١٤٠٠). ***بیان قرآن: تفسیر سوره حشر***. تهران: مؤسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی.
- خرمشاهی، بهاءالدین (۱۳۷۷). ***دانشنامه قرآن***. تهران: دوستان.
- راغب اصفهانی، حسین بن محمد (١٤١٢ ق). ***المفردات فی غریب القرآن***. دمشق ـ بیروت: دار القلم. الدار الشامیة.
- رضوی، سیده سمانه و جوهری محسن (١٤٠١). سنت‌های الهی در دیدگاه تفسیری آیت‌الله خامنه‌ای. ***دوفصلنامه علمی مطالعات قرآن و حدیث***. ٨ (٤).
- زمخشری، محمود بن عمر (١٤٠٧ ق). ***الکشاف عن حقائق غوامض التنزیل و عیون الأقاویل فی وجوه التأویل***. لبنان ـ بیروت: دار الکتاب العربی.
- سبزواری نجفی، محمد بن حبیب‌الله (١٤١٩). ***ارشاد الاذهان الی تفسیر القرآن***. بیروت: دار التعارف للمطبوعات.
- صدر، سید محمدباقر (۱۳۹۳). ***سنت‌های تاریخ در قرآن***. قم: دفتر انتشارات اسلامی وابسته به حوزه علمیه قم.
- طباطبایی، سید محمدحسین (١٤١٧ ق). ***المیزان فی تفسیر القرآن***. قم: دفتر انتشارات اسلامی.
- طبرسی، فضل بن حسن (۱۴۰۶ ق). ***مجمع البیان فی تفسیر القرآ***ن. بیروت: دار المعرفة.
- طیاری‌نژاد، رامین (۱۳۹۷). «***زوال رژیم صهیونیستی***». https://khl.ink/f/41352
- عینی‌زاده (موحد)، محمد و سید رضا مؤدَّب (١٣٩٦). نظام سازی در نگاه تفسیری آیت‌الله خامنه‌ای. ***مطالعات قرآن و حدیث***. ش ۲۱.
- مجلسی، محمدباقر بن محمدتقی (١٤٠٣). ***بحار الأنوار***. بیروت: دار إحیاء التراث العربی.
- محیطی اردکانی، محمدعلی و علی قانعی اردکانی (۱۳۹۸). پژوهشی در مبانی نظری پیش‌بینی مقام معظم رهبری مبنی بر نابودی اسرائیل. ***فرهنگ اسلامی***. ١٦ (٣).

- مشکینی، علی (۱۳۷۱). ***اصطلاحات الأصول و معظم أبحاثها***. قم: الهادی.
- مصباح یزدی (۱۳۹۱). ***جامعه و تاریخ از دیدگاه قرآن***. تهران: چاپ و نشر بین‌الملل.
- مطهری، مهدی (۱۳۹۸). ***پیش‌بینی‌های حکیمانه امام خمینی و آیت‌الله خامنه‌ای***. قم: شهید کاظمی.
- مظفر، محمدرضا (۱۳۷۰ش). ***اصول الفقه***. قم: دارالعلم.
- نصرالله، سید حسن (۲۰۱۱ م ـ ۱٤۳۲ ق). سخنرانی به مناسبت همایش ***نوآوری و اجتهاد فکری از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای***. بیروت: به نقل از پایگاه https://farsi.khamenei.ir
- وفا، محمدجعفر (۱۳۸۲ش). ***تاریخ از دیدگاه قرآن و نهج‌البلاغه***. تهران: سپاه پاسداران انقلاب اسلامی. نمایندگی ولی فقیه.
- https://farsi.khamenei.ir
- Secor, Laura (2012). ***Election Monitored***. New Yorker.